

POSTANOWIENIE

Dnia 19 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Andrzej Tomczyk

w sprawie **J. M.**

oskarżonego z art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 19 lipca 2023 r.

skargi obrońcy oskarżonego

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 30 marca 2023 r., sygn. akt IV Ka 1686/22,

uchylającego wyrok Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia we Wrocławiu

z dnia 28 września 2022 r., sygn. akt II K 332/21 i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania,

na podstawie art. 539e § 1 i 2 k.p.k.

postanowił

oddalić skargę, obciążając oskarżonego kosztami postępowania skargowego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 września 2022 r., sygn. akt II K 332/21, Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Śródmieścia we Wrocławiu uniewinnił J. M. od zarzucanego mu – wniesionym przez [...] Stowarzyszenie [...] w Rzeczypospolitej Polskiej subsydiarnym aktem oskarżenia – czynu polegającego na tym, że:

- pod pozorem krzewienia postaw patriotycznych w trakcie wystąpień publicznych poprzez zastosowanie technik kamuflażu treści kontrowersyjnych, dwubiegunowej

aksjologii, presupozycji leksykalnej, posługując się eufemizmami i przenośniami oraz słowami pochodnymi słowotwórczo z formatami o negatywnej konotacji, często także z fotografiami towarzyszącymi tym wypowiedziom, publicznie znieważał oraz nawoływał do nienawiści na tle różnic wyznaniowych i narodowościowych wobec osób narodowości [...] poprzez używanie amplifikacji zawierających negatywnie nacechowane zestawy określeń mających na celu wzbudzenie u odbiorców poczucia zagrożenia ze strony tych osób oraz uczucia pogardy, silnej niechęci, złości, braku akceptacji i wrogości, zaś w dniu 16 kwietnia 2016 r. w B., w [...] w B., w trakcie kazania wygłoszonego podczas mszy z okazji [...] rocznicy powstania [...] [...] użył słów w postaci: „Ciemiężyciele i otumaniony, pasywny, [...] motłoch będzie chciał was rzucić na kolana, przeczołgać, przemieścić, przełknąć przetrawić, a na koniec będzie chciał was wypluć, bo jesteście niewygodni” czy „zero tolerancji dla [...] tchórzostwa”, zakwalifikowanego w akcie oskarżenia z art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k. w związku z art. 12 § 1 k.k.

Po rozpoznaniu apelacji wniesionej przez pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 30 marca 2023 r., sygn. akt IV Ka 1686/22, uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu dla Wrocławia – Śródmieścia we Wrocławiu do ponownego rozpoznania.

Skargę od wyroku Sądu odwoławczego wniósł na podstawie art. 539a § 1 k.p.k. obrońca oskarżonego, zaskarżając orzeczenie to w całości. We wniesionej skardze zarzucił naruszenie:

1. art. 437 § 2 zd. 2 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt. 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt. 9 k.p.k. poprzez ich niezastosowanie w niniejszej sprawie i wydanie wyroku kasatoryjnego, podczas gdy zachodzi bezwzględna przyczyna odwoławcza w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela, zatem należało uchylić wyrok Sądu Rejonowego i umorzyć postępowanie w sprawie;

2. art. 437 § 2 zd. 2 w zw. z 454 § 1 k.p.k. poprzez:

- a) brak dokonania własnych ustaleń faktycznych, odmiennych od ustaleń dokonanych przez Sąd Rejonowy, podczas gdy Sąd II instancji może uchylić

uniewinniający wyrok Sądu I instancji i przekazać sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania, wyłącznie w określonych przypadkach - w tym, gdy z jego własnych, prawidłowych ustaleń faktycznych wynika, że w sprawie musi zapaść wyrok skazujący;

b) wskazanie, że teoretycznie przed Sądem Rejonowym mógłby zapaść wyrok skazujący oskarżonego, nie wykluczając wyroku uniewinniającego, podczas gdy sąd odwoławczy może wydać orzeczenie kasatoryjne od wyroku uniewinniającego, jedynie wtedy, gdy na podstawie ustalonego stanu faktycznego sprawy nie ma wątpliwości, że musi zapaść wyrok skazujący, a sąd odwoławczy nie może tego zrobić wyłącznie z przyczyn formalnych (art. 454 § 1 k.p.k.).

W oparciu o te zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga obrońcy nie jest zasadna.

Nie można podzielić twierdzeń jej autora o ujawnieniu się na etapie postępowania odwoławczego okoliczności skutkujących wystąpieniem w niniejszej sprawie bezwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.

Podnosząc wskazany zarzut obrońca oskarżonego powielił pogląd wyrażony już w tej sprawie w postanowieniu Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Śródmieścia we Wrocławiu z dnia 16 września 2021 r. (k. 37-40), zgodnie z którym [...] Stowarzyszenie [...] w Rzeczypospolitej Polskiej nie nabyło uprawnień do wniesienia aktu oskarżenia w trybie art. 55 § 1 k.p.k. w zakresie czynu opisanego w pkt. 1a subsydiarnego aktu oskarżenia, a to z uwagi na umorzenie postępowania o ten czyn prawomocnym postanowieniem Prokuratury Okręgowej w Białymstoku z dnia 17 września 2016 r., sygn. akt PO I Ds. [...], które to postanowienie nie zostało skutecznie zaskarżone do sądu. Zdaniem skarżącego „mimo, że postanowieniem Prokuratora Rejonowego Warszawa Żoliborz z dnia 28 sierpnia 2017 r. w sprawie o sygn. akt PR 1 Ds. [...] wszczęto śledztwo w sprawie podjętych w krótkich odstępach czasowych i w wykonaniu z góry powziętego zamiaru zachowań polegających na nawoływaniu do nienawiści względem osób narodowości [...] i

pochodzenia [...] publicznie i za pomocą środków masowego przekazu oraz publicznego znieważania ludności narodowości [...] i pochodzenia [...] poprzez przypisywanie jej negatywnych cech i działań i przedstawianie jako zagrożenie dla Polski, Polaków i kościoła katolickiego m.in. w dniu 16 kwietnia 2016 r. w B. publicznie w trakcie wygłaszania [...] tj. o czyn z art. 256 § 1 w zw. z art. 256 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k., to postępowanie przygotowawcze w tej sprawie zainicjowane zawiadomieniem o popełnieniu przestępstwa, skierowanym do organów ścigania w dniu 30 maja 2017 r. przez [...] Stowarzyszenie [...] w Rzeczypospolitej Polskiej, w powyższym zakresie nie powinno być wszczęte, ponieważ w Prokuraturze Okręgowej w Białymstoku pod sygn. akt PO I Ds. [...] toczyło się postępowanie zainicjowane m.in. przez [...] Stowarzyszenie przeciw [...], które dotyczyło zakresu opisanego w punkcie 1 (w zakresie czynu mającego mieć miejsce w dniu 16 kwietnia 2016 r.) tego postanowienia, które to zakończyło się wydaniem postanowienia z dnia 17 września 2016 r. o umorzeniu dochodzenia, w fazie niewykraczającej poza fazę *in rem* i wówczas było już prawomocne. W tej zatem sytuacji zastosowanie znajdowała regulacja prawna przewidziana § 256 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury”.

Rzecz wszelako w tym, że o zawisłości sprawy można mówić dopiero wówczas, gdy przekształca się ona w postępowanie *in personam* (zob. orzeczenia Sądu Najwyższego: wyrok z dnia 14 czerwca 2013 r., II KK 135/13 oraz postanowienie z dnia 25 września 2015 r., III KK 111/15). Taki pogląd prezentowany jest również w piśmiennictwie (zob. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-296, Warszawa 2011, tom I, s. 196 i n. oraz powołana tam literatura; M. Kurowski (w:) D. Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2017, tom I, s. 138; J. Kosonoga (w:) R. A. Stefański, S. Zabłocki (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 1-166, Warszawa 2017, tom I, s. 308).

W postępowaniu prowadzonym przez Prokuraturę Okręgową w Białymstoku w sprawie o sygn. PO I Ds. [...], jak zauważa sam skarżący, nie zostało wydane

postanowienie o przedstawieniu zarzutów w związku z czym nie doszło do etapu postępowania przeciwko osobie.

Należy również przypomnieć, że postanowieniem Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia – Stare Miasto z dnia 19 marca 2018 r., sygn. akt PR 2 Ds. [...], połączono do wspólnego postępowania wymienioną sprawę ze sprawą Prokuratury Rejonowej dla Warszawy Żoliborza o sygn. akt PR I Ds. [...], w celu ich wspólnego prowadzenia pod sygn. PR 2 Ds. [...] przez Prokuraturę Rejonową dla Wrocławia Stare Miasto, a następnie, po podjęciu na nowo (art. 327 par. 1 k.p.k.) postanowieniem z dnia 3 sierpnia 2018 r., sygn. akt PO I Ds. [...], przez Prokuraturę Okręgową w Białymstoku, postępowania umorzonego postanowieniem tej Prokuratury z dnia 17 września 2016 r. i wszczęciu śledztwa w sprawie publicznego nawoływania do nienawiści na tle różnic wyznaniowych oraz publicznego znieważania grupy ludności z powodu jej przynależności wyznaniowej w dniu 16 kwietnia 2016 r. w B., w trakcie [...] wygłoszonego podczas [...] w [...] oraz poprzez skandowanie haseł w trakcie przemarszu [...] ulicami miasta B., tj. o czyn z art. 256 par. 1 k.k. w zb. z art. 257 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., śledztwo PR 2 Ds. [...] Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia Stare Miasto dołączono do śledztwa PO I Ds. [...]1 Prokuratury Okręgowej w Białymstoku (postanowienie z dnia 3 sierpnia 2018 r., PO I Ds. [...]1 – k. 228 akt prokuratorskich).

W tym stanie rzeczy zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa złożone przez [...] Stowarzyszenie [...] w Rzeczypospolitej Polskiej w Prokuraturze Rejonowej Warszawa Żoliborz dotyczące przedmiotowego czynu mającego miejsce w dniu 16 kwietnia 2016 r. w B. stało się częścią śledztwa prowadzonego przez Prokuraturę Okręgową w Białymstoku, w toku którego – postanowieniem z dnia 28 października 2019 r., sygn. akt PO I Ds. [...]1 – śledztwo to umorzono w fazie *ad personam* (k. 914-919 akt prokuratorskich).

Powyższe postanowienie, po jego zaskarżeniu przez pełnomocnika [...] Stowarzyszenia [...] w Rzeczypospolitej Polskiej (k. 965-973 akt prokuratorskich), postanowieniem Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 2 marca 2020 r., sygn. akt III Kp 2883/19, zostało uchylone i sprawę przekazano Prokuraturze Okręgowej w Białymstoku do ponownego rozpoznania (k. 984-986 akt prokuratorskich).

Ponowne umorzenie przedmiotowego postępowania postanowieniem Prokuratury Okręgowej w Białymstoku z dnia 22 września 2020 r., sygn. akt PO I Ds. [...]1 (k. 1035-1040 akt prokuratorskich) i utrzymanie tego orzeczenia w mocy (po zaskarżeniu przez [...] Stowarzyszenie [...] w Rzeczypospolitej Polskiej) postanowieniem Prokuratury Regionalnej w Białymstoku z dnia 7 stycznia 2021 r., sygn. akt [...] (k. 1084-1092), otworzyło wskazanemu wyżej podmiotowi drogę do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia przeciwko J. M. m.in. co do czynu z dnia 16 kwietnia 2016 r. mającego mieć miejsce w B., a więc skorzystanie z uprawnienia przysługującego Stowarzyszeniu na podstawie art. 55 § 1 k.p.k.

Sąd Najwyższy podziela przy tym pogląd wyrażony przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu w postanowieniu z dnia 18 października 2021 r., sygn. akt IV Kz 1049/21, którym uchylono powołane już wyżej postanowienie Sądu Rejonowego we Wrocławiu z dnia 16 września 2021 r., sygn. akt II K 332/21, że przepis art. 327 § 1 k.p.k. pozwala prokuratorowi na podjęcie, umorzonego w fazie *in rem* śledztwa, a jeżeli tak, a więc jest ono podejmowane „na nowo” i toczy się pod nową sygnaturą akt, to oznacza to, że uprawnienia pokrzywdzonego wynikające z przepisu art. 306 § 1 k.p.k. również odżywają „na nowo”. Skoro więc pokrzywdzony wypełnił wszystkie warunki o jakich mowa w art. 55 § 1 k.p.k. i wniósł – w zakresie dotyczącym tego konkretnego czynu – subsydiarny akt oskarżenia, o wystąpieniu ujemnej przesłanki procesowej w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.) nie może być mowy.

Podsumowując, Sąd Najwyższy nie stwierdził, aby Sąd Okręgowy we Wrocławiu w postępowaniu odwoławczym dopuścił do zaistnienia uchybienia mającego postać bezwzględnej przyczyny odwoławczej określone w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.

Nie jest również trafny zarzut z pkt 2 skargi i to zarówno w zakresie objętym pkt. a, jak i pkt. b wniesionego przez obrońcę środka zaskarżenia.

Nie ulega wątpliwości, że przyczyną wydania w niniejszej sprawie przez Sąd odwoławczy orzeczenia kasatoryjnego, był przepis art. 437 § 2 zd. drugie k.p.k. w zw. z art. 454 § 1 k.p.k. (pkt 5.3.1.4.1. formularza uzasadnienia zaskarżonego wyroku).

Ma przy tym rację skarżący, że stosownie do poglądu wyrażonego w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2018 r., I KZP 10/18: „Samo (...) stwierdzenie, że apelacja jest zasadna, a zaskarżony wyrok uniewinniający (...) jest w określonym (aktualnym w chwili wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji) stanie sprawy błędny (...) jest jeszcze niewystarczające do uchylenia zaskarżonego wyroku. Skoro art. 454 § 1 k.p.k. wyłącza jedynie możliwość skazania oskarżonego, to w takich wypadkach sąd odwoławczy powinien prowadzić postępowanie do tego momentu, w którym zaistnieją warunki (w wyniku dokonanych przez niego czynności procesowych weryfikujących zasadność zgłaszanych w apelacji, czy dostrzeżonych z urzędu, uchybień) do wydania wyroku: utrzymującego wyrok sądu I instancji w mocy albo umarzającego lub warunkowo umarzającego postępowanie albo (w razie stwierdzenia przesłanek do skazania oskarżonego) kasatoryjnego. Sama tylko wadliwość wyroku uniewinniającego (umarzającego albo warunkowo umarzającego postępowanie karne) i potencjalna możliwość skazania w dalszym postępowaniu nie wystarczą do przyjęcia, że zaistniała przeszkoda w postaci reguły *ne peius* określonej w art. 454 § 1 k.p.k. i przez to jest już dopuszczalne wydanie wyroku kasatoryjnego.”

Pomimo przedstawienia w części motywacyjnej skargi szeregu okoliczności mających przemawiać za wadliwością wydanego w tej sprawie, w oparciu o regułę *ne peius*, wyroku uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania, z ostateczną konkluzją autora skargi o braku w tej sprawie przesłanki z art. 454 § 1 k.p.k. nie można się zgodzić.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu operuje wprawdzie w uzasadnieniu swojego orzeczenia powoływanym przez obrońcę oskarżonego stwierdzeniem: „wyżej wskazane okoliczności każą poddać w wątpliwość słuszność ustaleń Sądu Rejonowego odnośnie braku po stronie oskarżonego podczas wystąpienia dnia 16 kwietnia 2016 r zamiaru znieważenia oraz nawoływania do nienawiści (...) oraz jego rzeczywistych motywów, którymi to kierował się, podczas wygłaszania ww. [...]”, czy też „omówione wyżej okoliczności budzą poważne wątpliwości Sądu Odwoławczego co do zasadności zaskarżonego wyroku”, nie oznacza to jednak, że sam Sąd odwoławczy ma jakiegokolwiek wątpliwości, jakie orzeczenie powinno

zapaść po ponownym rozpoznaniu sprawy przez sąd *meriti*. Świadczy o tym nie tylko krytyczny wywód dotyczący sposobu oceny dowodów dokonanej przez Sąd Rejonowy, lecz przede wszystkim przeprowadzenie własnej oceny całości materiału dowodowego zgromadzonego na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego i w rezultacie kategorię konkluzję diametralnie odmienne od tych, jakie z tych samych dowodów wyprowadził sąd *a quo*. Trudno w związku z tym wyobrazić sobie bardziej klarowny wywód co do ewentualnego rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej J. M.. Z tego też wynikają poczynione przez Sąd drugiej instancji ustalenia, których brak zarzuca w skardze jej autor. Jeżeli dowody, które sąd *ad quem* ocenia jako wiarygodne, w sposób jednoznaczny przemawiają za tezą o konieczności skazania oskarżonego, a jednocześnie Sąd ten odrzuca jako nie dające podstawy do czynienia ustaleń faktycznych dowody przeciwnie (m.in. wyjaśnienia oskarżonego), które były z kolei podstawą wydania w tej sprawie przez Sąd pierwszej instancji wyroku uniewinniającego, to bardziej jednoznacznego stwierdzenia, dotyczącego spełnienia się przesłanki uchylenia wyroku opartego na dyspozycji przepisu art. 454 § 1 k.p.k., nie można sobie wyobrazić.

Nie jest też tak, że przed wydaniem rozstrzygnięcia kasatoryjnego Sąd odwoławczy ma obowiązek jednoznacznie wypowiedzieć się co do konieczności skazania oskarżonego. Wprawdzie taką tezę można próbować zbudować na powołanej wyżej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2018 r., I KZP 10/18, jest to wszelako twierdzenie nieuprawnione, które zresztą – gdyby je wprost uwzględnić – stałoby w opozycji do art. 442 § 2 k.p.k., a w szczególności zdania drugiego i trzeciego tego przepisu. Jak wynika z tych unormowań wskazania sądu odwoławczego co do dalszego postępowania mogą dotyczyć wyłącznie dowodów i innych czynności, które powinny być przeprowadzone, lub okoliczności, które należy wyjaśnić, a przede wszystkim nie mogą dotyczyć sposobu oceny poszczególnych dowodów.

W związku z powyższym, poglądu skarżącego, że Sąd odwoławczy w żadnej mierze nie przesądził o sprawstwie i winie J. M. w zakresie zarzucanego mu czynu przez wyrażenie wyłącznie wątpliwości co do wydania w tej sprawie orzeczenia uwalniającego oskarżonego od odpowiedzialności karnej, co jest – zdaniem obrońcy – niewystarczające do uchylenia wyroku, nie można uznać za słuszne.

Postępując w sposób sugerowany przez autora skargi, Sąd odwoławczy złamałby zakaz wynikający z art. 454 § 1 k.p.k. Przesądzając o sprawstwie i winie, pozostawiłby sądowi ponownie rozpoznającemu sprawę wydanie wyroku skazującego bez prowadzenia jakiegokolwiek postępowania.

Natomiast w rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy we Wrocławiu – jak już zaznaczono – dokonał analizy materiału dowodowego przez pryzmat zarzutów apelacji i uznał te zarzuty za przekonujące w zakresie oceny dowodów dokonanej przez Sąd pierwszej instancji oraz całokształtu przeprowadzonego postępowania. W wyniku tych ocen uznał, że uniewinnienie oskarżonego było przedwczesne, co nie oznacza, iż zupełnie bezzasadne. Tym samym nie ograniczył swobody Sądu ponownie rozpoznającego sprawę w zakresie wyniku procesu. Takie postąpienie pozostaje w zgodzie z obowiązującymi przepisami, jak i ich wykładnią dokonaną w przywoływanej w skardze uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2023 r., V KS 19/23).

Uwzględniając całokształt przeprowadzonych powyżej rozważań, skargę obrońcy należało oddalić, czego konsekwencją było też obciążenia oskarżonego J. M. kosztami postępowania skargowego.

[K.K.]

[ł.n]